

KÜLLÜOBA 2008 YILI KAZI ÇALIŞMALARINA AİT RAPOR

Prof. Dr. Turan EFE

Bilecik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

I. Giriş

Küllüoba, Eskişehir ilinin 35 km. güneydoğusunda, Seyitgazi ilçesinin 15 km. kuzeydoğusunda, Yenikent köyünün de 1.3 km. güneyindedir. 300x150 m ebatlarında ve ova seviyesinden 10 m yükseklikteki höyük, Frigya dağlık bölgesinin kuzeyinde, Yukarı Sakarya ovalarının batı kesiminde yer alır. Şimdi kurumuş olan Kireçkuyusu deresi höyüğün hemen güneyinden geçer.

Şimdiye kadar gerçekleştirilen 13 kazı sezonu sonuçlarına göre, burada Geç Kalkolitik'ten İlk Tunç Çağı sonuna kadar hemen hemen kesintisiz yerleşildiğini söyleyebiliriz. Üst katlarda, Orta Kalkolitik döneme ait olabilecek bazı çanak çömlek parçalarının ele geçirilmesi bize, höyükte daha erken dönemlerin de temsil edilmiş olabileceğini akla getirmektedir. Höyükte en geç malzeme, geç İlk Tunç Çağı III döneminden, diğer bir deyişle Orta Tunç Çağı'na Geçiş Dönemi'nden gelmektedir. Höyüğün güney ve güneydoğusuna doğru olan tarlalarda Geç Hellenistik döneme ait bir yerleşme de söz konusudur.

Önceki yıllarda olduğu gibi bu yıl da İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yürütücü Sekreterliği, Kültür ve Turizm Bakanlığı (DÖSİM) ve INSTAP kazımıza finansal destek sağlamışlardır. Bu vesileyle, adı geçen kurumların yetkililerine en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Ekibin bir kısmı kazı evini açmak ve gerekli hazırlıkları yapmak üzere, kazının başlama tarihi olan 8 Temmuzdan birkaç gün önce, kazı evinin açılması ve temizliği için kazı evine gelmiştir. 10 Eylül 2008 tarihine kadar devam etmiştir.

2008 sezonu kazı ekibi ise şu isimlerden oluşmuştur:

Kazı Başkanı: Prof. Dr. Turan Efe

Bakanlık Temsilcisi: Süleyman Ateş (Kırşehir Arkeoloji Müzesi)

Arkeolog ve çizimci: Deniz Ş.M. Ay-Efe

Araştırma Görevlileri: Deniz Sarı, Erkan Fidan ve Fatma Şahin

Arkeologlar: Shizue Miura, Beyil Öner, Murat Afşar, Tuba Kaya

Öğrenciler: Sevda Ateş, Bekir Anul, Muhmmmed Yüksel, Sevilay Demirkır, Fatih Gündüz, Ahmet Çoban, Kenan Demir, Sevil Kışla, Yasemin Ceylan, Murat Yelkesen, Mustafa Can Yalçın.

II. Höyükte Gerçekleştirilen 2008 Yılı Çalışmaları

Bu seneki çalışmalarımız Yukarı Şehir İTÇ II yerleşim planını tamamlamak, buradaki suru takip etmek ve söz konusu surun yapılarla ilişkisini saptamak amacıyla, höyüğün kuzey kesiminde yer alan AA 17, AB 17 ve AA/AB 18 açmalarında sürdürülmüştür. Ayrıca AD 19, AE 19, AD 20, AE 20 ve AE 21 plankarelerinde Kompleks III olarak adlandırdığımız yapının planını tamamlamak amacıyla çalışmalara devam edilmiştir. Bu yıl ilk defa Kompleks II'in kuzeybatısındaki Y 20, Y 21, Y 22 ve Z 21 plankarelerinde çalışarak, söz konusu kompleksin önündeki olası avluyu çevrelediğini düşündüğümüz evler hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır.

İTÇ II dönemi yerleşmesinin olası dış surunu araştırmak için ise höyüğün güney yamacındaki AC 25-26 ve AC 27 açmaları ile, batı koninin kuzey eteğinde yer alan T 6 ve U 6 açmalarında çalışılmıştır. Ayrıca Orta Tunç Çağına Geçiş Dönemini araştırma çalışmaları Y 19, Y 20, Z 19 ve Z 20 plankarelerinde (Y 19, Z 19 ve Y/Z 19-20 açmaları) bu sene de devam etmiştir.

II.A. Yukarı şehrin kuzey kesiminde yapılan çalışmalar. (AA-17, AB-17 ve AA AB 18 Açmaları

II.A. 1. AA 17 Açması

Surun batıya doğru uzantısını ve bu sura bitişik evleri ortaya çıkarmak amacıyla, AA 17 plankaresinin güneydoğu köşesinde 3.5 x 4.0 m. ebatlarında yeni bir açma açılmıştır.

Burada öncelikle Orta Tunç Çağı'na Geçiş dönemine ait daha önceki yıllarda açığa çıkarılmış kerpiç yapının güney uzantısı, yüzeyden 50 cm aşağıda görünmeye başlamıştır. Bu açmada da yine iki ayrı mimari evre söz konusudur. Buradaki giriş, gerideki uzun dikdörtgen odaya götürür. Batı duvarına birleşen duvar, batıda bir odanın daha olduğunu gösterir. Bu çalışma esnasında, bir Müslüman mezarı güney profilin yakınında açığa çıkarılmıştır.

Daha sonraki aşamada, batıdaki duvarı takip etmek ve mekanı batıdan sınırlandıran duvarla yaptığı köşeyi açığa çıkarmak amacıyla, plankarenin güney profili boyunca 1.5 x 4 m. boyutlarında uzun dar bir açma açılmıştır. Duvarın açma sınırları içinde kuzeye dönmemesi,

köşenin biraz daha batıda yer aldığını göstermektedir. Ayrıca burada Orta Tunç Çağı'na Geçiş Dönemi'nin mimari öge içermeyen daha erken bir evresinin varlığı saptanmıştır.

Erken İTÇ III dönemi ise araştırılan alanda sadece çöp çukurları ile temsil edilir. Yüzeyden 2.5 m. aşağıya inildiğinde ise, İlk Tunç II döneminin son evresine (IV A Evresi) ait olan yapının temel taşlarının üzerine gelindi ve böylece daha önce aynı plankarenin kuzeyinde ve AB 17 plankaresinin kuzeydoğusunda ortaya çıkarılmış olan yapının planı tamamlanmış oldu. Şimdiye kadar yapılan araştırmaların gösterdiği gibi bağımsız olarak inşa edilmiş olan bu yapının en azından iki odaya sahip olduğu anlaşıldı. Bu yapı kaldırılarak kazıya devam edilmiş ve yüzeyden 4 m derinliğe ulaşılmıştır. Ancak bu seviyede hiç bir mimari kalıntıya rastlanmamıştır. Batı tarafa açılan dar açmada ise toprağa oyulmuş ve kenarları içten taşla örülmüş dikdörtgen planlı bir silo ortaya çıkarılmıştır. Silo içinde ele geçirilen malzeme, İTÇ III'nin son evresi olan IV A evresine tarihlenmektedir. AA 17 açmasının bulunduğu kesim, İTÇ II döneminde boş alana –belki de giriş avlusu- denk gelmiş olmalıdır.

II.A.2. AB 17 Açması

AB 17 plankaresinin güneybatı köşesinde 2x4 m boyutlarındaki bir alanda kazıya başlanmıştır. Buradaki amacımız eski açmada bulunan surun güneye ya da batıya doğru nasıl devam ettiğini saptamak ve bu alanda olabileceğini düşündüğümüz “Kuzey Kapısı”ni ortaya çıkarmaktır. Yüzey toprağı kaldırıldıktan sonra, altta “OTÇ”ye geçiş dönemine ince bir tabaka kazılmıştır; daha sonra ise erken İlk Tunç III dönemine ait çukurlar belirmeye başlamıştır. Bunlardan biri içinde kırmızı astarlı ve açıkılı, alabastron tipli bir “Suriye şişesi”ele geçirilmiştir.

Biraz daha derinleşildiğinde, İlk Tunç II döneminin son evresine (IV A Evresi) tarihlenen yapıya ait büyük taşlardan inşa edilmiş temeller ve taban ortaya çıkarılmıştır. Bu tabanın altında, 1m kalınlığında yumuşak grimsi bir tabaka geçilmiş ve nihayet yüzeyden 4.5 m. derinlikte sura ait temel taşlarına ulaşılmıştır. Dış yüzünün oldukça düzgün bir şekilde inşa edildiği sur, güneye dönerek köşe yapar ve açmayı kuzey-güney yönünde katederek güney profiline girer.

II.A.3. AA/AB 18 Açması

AB 18 plankaresinin batı kısmında 5.0 x 8.5 m. ebatlarındaki bir alanda çalışmaya başlandı. Burada kazmamızın ana nedeni, her şeyden önce, Kompleks I'in kuzeybatı kesimini açığa çıkarmak; ikinci olarak surun güneye doğru uzantısını izlemek;üçüncü olarak ta surla

Kompleks 1'in arasındaki ilişkiyi saptamaktı. Ayrıca burada olası kuzey kapısı ile ilgili somut verilere ulaşmaktı.

Yüzey toprağı alındıktan sonra, 50 cm aşağıda iki müslüman mezarı bulundu. Düzgün şekilde kaldırılan mezarlardan biri kısmen batı profiline girmektedir. Ayrıca burada, doğu profili boyunca AB 17 Açması'nda daha önce ortaya çıkarılan, OTÇ'ye Geçiş Dönemi'ne ait duvarın devamı açığa çıkarıldı. Bunun altındaki tabakada ise zeminine çanak çömlek parçalarının döşendiğı bir fırın tabanı bulundu. Burada, taban üzerindeki dolguda, Geçiş Dönemi'ne ait, yarıdan fazlası korunmuş olan, dikey kulplu, sivri dipli bir fincan ele geçirilmiştir.

Daha sonra, açmanın güney yarısında 3.0x3.0 m boyutlarında bir alanda derinleşilerek yüzeyden 70 cm aşağıda iki çöp çukuru ve bir tahribatla karşılaşıldı. Erken İlk Tunç III dönemine tarihlenen bu çukurlarda, Mezopotamya bölgesinden ithal olabilecek, dibi iple kesilmiş, çark yapımı bir fincan ile;depas parçaları, silindirik ve kulplu bir Troia kapağı parçası, erken İlk Tunç III'un diğer tipik çanak çömlek parçaları birlikte ele geçirilmiştir. Biraz daha derinleşildiğinde, önce kerpiç konsantrasyonla karşılaşılmış ve bunun altından da kısmen çukurlar tarafından tahrip edilmiş, GB-KD yönünde, Kompleks I'e ait çift duvar gelmiştir.

Bundan sonra açmanın daha yüksekte kalan orta bölümünü kazmaya başladık. Burada açığa çıkarılan OTÇ 'ye Geçiş Dönemi duvarının kuzey-güney yönünde uzandığı görüldü. Daha sonra ise çöp çukurları tarafından kısmen tahrip edilmiş ve sadece ince bir tabaka olarak kalmış olan erken İlk Tunç III tabakası kazıldı. Nihayet yüzeyden 4 m derinlikte, daha önce AB 17 açmasında ortaya çıkarılan surun devamı ve bu sura bitişik olan odaların duvarları belirmeye başladı. Söz konusu sur, güney profiline girmeden önce dışa doğru bir zigzag yapar ve AB 19 açmasında ortaya çıkarılmış olan duvarla birleşmek üzere güney profiline girer. Orta odada, biri dikdörtgen ve diğeri yuvarlak olan iki silo ortaya çıkarılmıştır.

Ayrıca surun dış yüzeyine bitişik, hemen hemen orta odanın arka duvarının tamamına denk gelecek şekilde en azından iki evreli bir duvar inşa edilmiştir. Üst evreye ait taş duvarın korunan uzunluğu 4.0 m kadardır. Sura ek olarak inşa edilen bu duvar, burada olası 'Kuzey Kapısı'nın doğu kanadını oluşturmuş olabilir.

Bu hususa açıklık getirebilmek amacıyla, AB 18 Açması'nın batı profili çizildikten sonra, aradaki araba yolu kaldırılarak açma batıya doğru genişletilmiş ve bu şekilde açma 7.5x8.5 m boyutlarına ulaşmıştır. Batıda bu genişletilmiş alanda öncelikle Orta Tunç Çağına Geçiş Dönemi'ne ait 2 ayrı evre kazıldıktan sonra, Erken İTÇ III döneminin çukurları boşaltılmıştır. Burada yüzeyden 2 m derinleştikten sonra, çalışan alan 2.5x2.5; yüzeyden 3.5

m derinliğe inildiği zaman ise 1.5x2.5 ebatlarına düşürülmüştür. En altta geç İTÇ II dönemine ait meyille batıya doğru inen kuvvetli bir taban açılmıştır.

Bilahare, kapıya ait olabileceğini düşündüğümüz duvarın üstteki ikinci evresine ait taş duvar alındı. Bu duvarın kuzeyinde daha düşük seviyede yer alan kerpiç duvar, taş duvarın altında devam ederek güneyde surun dışa doğru yaptığı çıkıntıya birleşir. Bu şekilde, 6.0 m. uzunluğa ulaşan bu duvar, orta kısımda dışa doğru bir miktar genişler. Ayrıca bu duvarın üzerinde -biri ortada ve diğeri de güney uçta olmak üzere- iki ahşap deliği ortaya çıkarılmıştır. Özellikle ortadaki ahşap deliğinde bol miktarda çürümüş ahşap kalıntısı ele geçirilmiştir. Bu kuvvetli kerpiç duvar, olası kapının daha erken bir evresine ait olmalıdır. Gelecek yıl, bu kesimde kapının tüm planının ortaya çıkarılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

II. B. Kompleks III'ün Arka Kesiminde Gerçekleştirilen Çalışmalar (AD 19, AE 19, AD 20, AE 20 ve AE 21 Plankareleri)

“Kompleks III” olarak adlandırılan yapı kompleksinin planını daha iyi anlayabilmek ve bu kompleksin ‘Kompleks I’ ile Doğu Kapısı arasında yer alan avlunun güneyindeki evlerle ilişkisini ortaya koyabilmek amacıyla AD 19, AE 19, AD 20, AE 20 ve AE 21 plankarelerinde çalışmalar tekrar başlatılmıştır.

II. B.1. AD 20 Plankaresi

AD 20 plankaresinin KD köşesinde, yüzeyden itibaren 4.5x5.0 m boyutlarında bir alanda çalışılmıştır. Plankarenin batı kesimi daha önceki yıllarda kısmen kazılmıştır. Yüzey toprağından sonra erken İTÇ III dolgusu, tabakalara göre kazılmıştır; ancak herhangi bir mimari kalıntı ile karşılaşmamıştır. Daha sonra geç İTÇ II tabakalarına ulaşılmıştır. Bu çalışma esnasında, iki veya üç adet çöp çukuru boşaltılmıştır. Kuzey profili boyunca önceki yıllarda kazılmadan bırakılmış olan 0.5m ve 1.0 m genişliklerinde bant şeklindeki iki kısım alınarak boydan boya kuzey profili ortaya çıkarılmıştır. Bu şekilde plankarenin tüm yüzeyi açılmış oldu.

Açmanın kuzeyinde, daha önceki senelerde açığa çıkarılmış olan ve KD yönünde meyille yükselen kerpiç duvarın devamı ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu duvar bu kesimde odanın kuzey sınırını oluşturmaktadır. Kuzeyden iki bölme duvarına sahip odanın KB köşesinde, girişin hemen solunda bir silo yer almaktadır. Kerpiç duvar kuzey profiline ulaşmadan son bulmaktadır. Bu oda, IVB evresinde, Kompleks III'ün üç kısımlı planının

kuzey kanadını oluşturmaktadır. Açmanın doğu kesiminde, biraz daha yüksek seviyede yer alan, GD-KB doğrultulu taş temel kalıntısı odayı doğudan sınırlandırıyor olabilir.

Taş döşeme üzerindeki dolgu kaldırılmış ve orta kesimde sadece sınırlı bir alanda taban saptanabilmiştir. Taş döşeme doğu profiline uzanacak kadar doğuya devam etmemektedir, bu kısımda tahribatlar söz konusudur. Büyük kısmı güneydeki araba yolunun altında kalmış olan çift duvar açığa çıkarılmış ve belgelenmiştir. Bu şekilde AD 20 ve AD 21 plankareleri tek bir açma haline dönüştürülmüş olmaktadır.

GB köşede yer alan İTÇ III'e ait çöp çukurunun geri kalan kısmı boşaltılmıştır ve altta GB yönüne doğru meyille inen sağlam bir taban açığa çıkarılmıştır. AD 20 plankaresinin tamamını kapladığı düşünülen bu taban, kerpiç yapı evresinden önce, Kompleks I'in güneyindeki kesimde boş bir alanın yer aldığına dair ipuçları vermektedir.

Kerpiç duvar ile Kompleks I'in güney duvarı arasında yer alan caddede çalışmalara, devam edilmiştir. Burada üst üste birçok tabanın yer aldığı anlaşılmıştır. Bu çalışma sırasında Kompleks I'in erken evresine ait kerpiç duvar, IVB evresine tarihlendirilen taş temelin altında açığa çıkarılmıştır. Son olarak, caddenin güneyindeki duvarın kerpici kaldırılmış ve taş temel açığa çıkarılmıştır. Bu duvarın taş döşemeden daha sonra inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir.

II. B.2. AE 20 Plankaresi

AE 20 plankaresinde, AD 20 plankaresinin GD köşesinde saptanmış olan duvarın devamını araştırmak amacıyla, aralarında 50 cm genişliğinde araba yolu bırakılarak iki ayrı açma açılmıştır (AE 20 batı açması ve AE 20 doğu açması).

II. B.2.a. AE 20 (Batı Açması)

Yüzey toprağının altında, kısmen tahrip olmuş tabakaları kaldırdıktan sonra, İTÇ II'nin son evresine tarihlendirilen dolguya ulaşılmıştır. Açık renkli bu tabakada, çok sayıda kırık parçalar halinde ele geçirilen çanak çömlekle birlikte, tüm bir ilmik kulplu kase ve önemli bir kısmı korunmuş olan, omuzdan tek kulplu bir tankard bulunmuştur. Bu evre ile ilişkili olarak, doğu profiline giren bir temel kalıntısı ve tabanı keramik döşeli bir fırın açığa çıkarılmıştır.

Biraz daha derinleşildiğinde, bir önceki duvarla aynı hat üzerinde, açmayı çapraz olarak kesen, taş temelli kerpiç bir duvar açığa çıkarılmıştır. Batı profilinin hemen önünde, üzerinde bir girişin yer aldığı söz konusu bu duvar, AD 20 ve AD 21 plankarelerinde

saptanmış olan duvarın uzantısıdır. Son olarak, taş temelin üzerinde sadece ince bir tabaka halinde korunmuş olan kerpiç kaldırılarak taş temel belgelenmiştir.

Ayrıca, güney profilinde, büyük olasılıkla bir fırına ait olabilecek yuvarlak, kerpiç bir platform açığa çıkarılmıştır.

II. B. 2.b. AE 20 (Doğu Açması)

Daha önce açılan açmanın kuzeydoğusunda, Kompleks III'ün arka duvarını saptamak amacıyla, 4.5x4.5 m ölçülerinde bir açma açılmıştır. Yüzey toprağı kaldırdıktan kısa bir süre sonra, açmanın batı tarafında, köşeleri birleşen odalara ait duvarlar belirmeye başlamıştır. AE 20 batı açmasında saptanmış olan taş temelin güneye döndüğü anlaşılmıştır; bu duvar, Kompleks III'ün orta odasının arka duvarıdır. Daha önceki duvarla aynı hat üzerinde yer alan kerpiç duvar, AE 19 açmasındaki odanın batı duvarına birleşmek üzere, KB köşeye doğru karşıt yönde uzanmaktadır. Doğuya doğru devam eden üçüncü duvar doğu profiline girmektedir. GD köşede, bu duvarlardan ikisinin meydana getirdiği odanın açma içinde kalan kerpiç dolgusu boşaltılarak altta gri renkli tabana ulaşılmıştır.

II. B.3. AD/AE 19 Açması

AE 19 plankaresinin güney kesiminde üç farklı yönden gelen duvarların burada nasıl kesiştiğini saptamak amacıyla, yüzeyden itibaren kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. 4.0x5.0m ölçülerindeki açma, batıda kademeli bir şekilde güneye doğru daralmaktadır. Bu çalışmalar sırasında AD 19 ve AE 19 plankareleri arasında yer alan araba yolunun bir bölümü kaldırılmış ve AD 19 plankaresinde küçük bir kısım da kazılmıştır. Burada her zamanki gibi bazı çöp çukurları açığa çıkarılmıştır. Bunlardan iki tanesinde İTÇ III dönemi için önemli sayılabilecek çanak çömlek formları saptanmıştır. Ele geçirilen malzeme arasında en şaşırtıcı olanı hemen hemen tüm olarak ele geçirilmiş olan, koyu gri renkli bir “Suriye Şişesi”dir. Bunun yanısıra bazı çark yapımı formlar ve depas parçaları da kayda değer buluntular arasındadır.

Bir kısmını daha önceki yıllarda açığa çıkardığımız KD-GB yönünde uzanan kerpiç duvar çift duvar olarak açığa çıkarılmıştır ve açmanın ortasında son bulmaktadır. Öte yandan AE 20, Doğu Açması'ndan gelen kerpiç duvar, çift kerpiç duvara birleşmeden önce son bulmaktadır; diğer bir deyişle iki duvar beklenmedik bir şekilde burada bir giriş oluşturmaktadır. Çift duvar oldukça derine inmektedir; bu durum duvarın hemen batısında boşaltılmış olan çöp çukurunda takip edilebilmiştir. Dolayısıyla, AD 20 plankaresinde yer

alan Kompleks I'in güney duvarına paralel uzanan kerpiç duvarın bu çift duvara kadar uzanmadığı, bu açmadaki çalışmayla da kesin olarak anlaşılmıştır.

Güneydeki kerpiç duvar bir alt evrede zigzag yaparak güneye doğru uzanır ve üzerinde herhangi bir giriş yer almaz.

II. B.4. AE 21 Plankaresi

AE 21 plankaresinde, Kompleks III'ün güney yapısına ait olan çift bölme duvarı ve bunların arasındaki kerpiç dolgu kısmen kazılmıştır. Doğudaki duvarın kerpici kısmen korunagelmıştır. Oldukça büyük taşlardan inşa edilmiş bu duvarların etrafındaki dolgunun kazılmasına önümüzdeki yıl devam edilecektir.

II. C. Yukarışehirin Kuzeybatı Kesiminde Gerçekleştirilen Çalışmalar-Kompleks II'nin Kuzeybatısındaki Kesim (Z 19, Z 20, Y 19 ve Y 20-22 Plankareleri)

II. C.1. Y 20, Y 21, Y 22 ve Z 21 Plankareleri

Güney yamaçta, Kompleks II'nin kuzeybatısına doğru olan kesimde, söz konusu kompleksi batıdan çevreleyen olası ev sırasını açığa çıkarmak amacıyla çalışmalar yürütülmüştür. Açmalar, bu alanda bazı duvar kalıntılarına işaret eden jeofizik ölçümler esas alınarak açılmıştır.

Bu kesimdeki çalışmalara, ilk olarak Y 21 plankaresinin güney kesiminde, 4.5x9.0m ve Y 22 plankaresinin kuzey kesiminde 4.5x7.5m ebatlarında açılan açmalarla başlanılmıştır. Y 21 açmasında yüzey toprağının hemen altında, yaklaşık 1 m genişliğinde, oldukça sağlam taş temelli bir kerpiç duvar açığa çıkarılmıştır. GD-KB uzantılı olan bu duvar güney profilinde kuzeydoğuya dönmektedir. Açmanın KB köşesinde daha sonraki evrede açılmış olan bir çöp çukuru boşaltılmıştır.

Bu kuvvetli duvarın kuzeybatıya doğru uzantısını takip edebilmek için iki açma açılmasına karar verilmiştir: Bir tanesi Y 21 plankaresinin kuzey kesimi- ki bu alan 2.5x3.5 m ve 1.5x3.5 m ölçülerinde iki küçük açmadan oluşmaktadır- diğeri ise eski Y 20 plankaresinin güney kesimidir;3.5x4.5 m ölçülerindeki bu ikinci açma ile arada 1m'lik araba yolu bırakılmıştır.

Bu açmalarda gerçekleştirilen çalışmalar oldukça önemli sonuçlar vermiştir. GD-KB doğrultulu sağlam kerpiç duvar, Y 20 plankaresinin kuzey kesiminde daha önceki senelerde açılmış olan açmada ortaya çıkarılmış olan taş temelle köşe yapmaktadır. Duvarla bağlantılı iki bölme duvarı saptanmıştır: Bunlardan bir tanesi Y 20'nin kuzey kesimindeki eski açmada

diğeri ise Y 21 kuzey açmasında yer almaktadır. Y 20 açmasındaki geniş ve derin bir çöp çukuru, kuzey kesimde bölme duvarının orta bölümünü tamamen tahrip etmiştir. Öte yandan, güneydeki bölme duvarı orta kesimde oldukça belirgin bir girişe sahiptir. Çalışmalar sonucunda, burada Kompleks II'nin ön cephesine açı ile bakan, üç odalı uzun bir evin yer aldığı anlaşılmıştır. Öndeki odalar 6.5 m uzunluğunda iken diklemesine yerleştirilmiş koridor şeklindeki arka odanın uzunluğu takriben 9 m, genişliği ise sadece 2 m. dir. Sıvalı duvarlar itinalı bir şekilde sıvanmış ve badanalanmıştır.

Yapının ön kısmının tamamını açığa çıkarabilmek ve karşı duvarı saptayıp yapının genişliği konusunda bir fikir sahibi olabilmek için, Z 21 plankaresinde 3.0x4.5 m ölçülerinde yeni bir açma açılmıştır. Yüzey toprağının altında üç tane çöp çukuru boşaltılmıştır. Batı profili boyunca araları kerpiçli taş dizileri ortaya çıkarılmıştır.

Yan duvarın bu açmadaki konumu ve yönü ile orta bölme duvarının uzunluğu göz önünde bulundurulduğunda, 15 m uzunluğundaki bu yapının, ön kısma doğru daralan, *trapezoid* bir plana sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yapı, ön kısımda 5 m, arka tarafta ise 9 m genişliğindedir. Önde iki kısa *ante* arasında, aynı AD 21 plankaresinde saptanan Kompleks III'ün merkezi yapısının ve Kompleks II'nin büyük megaronunun önlerinde olduğu gibi yere oyulmuş bir silo olduğu anlaşılmaktadır. Odalar içinde ele geçirilen çanak çömlek geç İTÇ II'ye tarihlendirilmektedir (Küllüoba IVB evresi, diğer bir deyişle, Kompleks II'nin son evresi).

Doğu kesimde yer yer çöp çukurlarıyla tahrip edilmiş olan oldukça belirgin bir taban açığa çıkarılmıştır. Bu taban, kuzey avlusu ve Kompleks II'nin önündeki olası avlu arasındaki trafiği sağlayan dar bir geçitin varlığına işaret etmektedir. Arkadan büyük olasılıkla bir başka yapıya dayanan bu yapı, diğer üç taraftan açık alanlarla çevrilidir. Önümüzdeki sene araştırılmak üzere, bu yapı naylonla örtülüp üzerine toprak atılarak koruma altına alınmıştır.

Bu sene, Y 22 plankaresinde yüzeyden sadece 20cm derine inilebilmiştir ve henüz herhangi bir mimari bulgu ile karşılaşılammıştır.

II. C.2. Z 19 ve Y/Z 20, Y 19 Açmaları

Bu açmalarda kazı yapılmasının gerisinde yatan nedenlerden biri, daha fazla sayıda stratigrafik İTÇ III çanak çömleği ele geçirmek;diğerisi ise iki sene önce açığa çıkarılmaya başlanan bağımsız yapının tüm planını ortaya çıkarmaktır.

II. C.3. Z 19 Açması

En son 2006 yılında çalışılmış olan Z 19 açmasındaki çalışmalar tekrar başlatılmıştır. İlk olarak, Z 19 açmasının güney kesiminde, 'OTÇ'ye Geçiş Evresi'ne ait olan en eken tabana ulaşılmıştır; bu şekilde 2006 yılında, bir kısmı 'batı sondajı'nın doğu sınırı boyunca açığa çıkarılmış olan ev duvarının tamamı ortaya çıkarılmıştır.

Duvarın kuzeye uzantısını saptayabilmek amacıyla açma, kuzeye doğru 2.5x3.5m ebatlarında genişletilmiştir. Burada, Geçiş Dönemi malzemesi eski açmaların profillerinde net bir şekilde görülebilen tabakalara göre toplanmıştır.

Duvara yüzeyden 2.0 m derinlikte ulaşılmıştır. Kazılmış alanda bu duvar batıya dönmektedir. Burada yapının oldukça iyi sıvalı tabanı açığa çıkarılmıştır. Yapın KD köşesinde metalden bir iğne ele geçirilmiştir. Yapının dolgusundan gelen malzeme Geçiş Dönemi'nin oldukça erken bir evresine tarihlendirilmektedir.

II.C.4. Y/Z 20 Açması

Z 19 açmasındaki duvarı güneye doğru takip edebilmek amacıyla, Z 20 açmasını, Y 20 plankaresinin de bir kısmını içine alacak şekilde genişlettik; böylece açma 3.0x12.0 m ebatlarına ulaşmıştır. Yüzey toprağının alınmasından hemen sonra, taş temel görünmeye başlamıştır. Bu duvar profilden çıktıktan hemen sonra, güneye dönerek köşe yapar. Bu köşe fazla keskin olmayıp hafif yuvarlatılmıştır. Batı köşenin yakınında, arka duvarın dış yüzü boyunca, bir üst evreye ait ilave taş sırası ele geçirilmiştir.

Daha sonra, duvarın batıya devam edip etmediğini anlamak için de açmayı Y 20 plankaresi içine doğru genişlettik. Sonunda, üç plankarenin köşelerinin birleştiği kısımda Duvarın kuzeye döndüğü anlaşılmıştır. Bu açmada son çalışma olarak evin dolgusunun kazılmasına başlanmış, ancak taban tam anlamıyla ortaya çıkarılamamıştır. Bu açmada binanın duvarları oldukça yüksek korunmuştur.

II. C. 5. Y 19 Açması

Geçiş Dönemi Binası'nın batı duvarını araştırmak ve daha aşağı seviyede de Y 20 açmasında önceki yıllarda ortaya çıkarılan İTÇ II evinin devamını araştırmak amacıyla, Y 19 plankaresinin güneydoğu köşesinde 'L' şeklinde ve 4.5x3.0 m ebatlarında yeni bir açma açılmıştır.

Açmanın kuzey yarısında, yüzey toprağı altında kerpiç dolgu ile karşılaşıldı. Bunun da altında, Orta Tunç Çağı'na Geçiş Dönemi'ne ait olan ve içinde bol miktarda çanak çömlek parçalarının bulunduğu çaytaşlı bir dolgu ortaya çıkarılmıştır. Yüzeyin 1.0 m altında,

kenarlarının düzgün bir hat vermediği bu dolgunun bir tahribat çukuruna ait olduğu anlaşılmıştır. Açmanın geri kalan kısmında dolgu açık gri renklidir. Güneybatı köşede, kırmızı renkli kerpiç dolgudan oluşan tabaka, fırın tabanına ait bir kalıntı olabilir. Nihayet, yüzeyden 2.0 m derinlikte, batı duvarının bir kısmı ortaya çıkarılmıştır. Batı profiline hafif bir açıyla kuzeye devam eden ve diğerlerine göre inşasında daha küçük taşların kullanıldığı bu duvarın yarısı, boydan boya profil içinde kalmıştır. Bu açmada da evin tabanına henüz ulaşamamıştır. Neticede, bu çalışmalardan sonra evin planı tümlenebilmiştir. Buna göre, 6.5x6.5 m ebatlarındaki söz konusu bu ev kare planlı olup bağımsız olarak inşa edilmiştir.

II. D. Höyüğün Güney Eteklerinde Yapılan Çalışmalar (AC 25-26 ve AC 27 Açmaları)

İTÇ II dönemi Aşağı Şehir kalıntılarını araştırmak ve olası dış suru saptamak amacıyla aynı hat üzerinde önceki yıllarda açılan AC 25-26 ve AC 27 açmalarında bu sene de çalışmalara devam edilmiştir.

II. D.1. AC 25-26 Açması

AC 25-26 Açması önce güneye doğru 3.0x4.5 m ebatlarında genişletilmiştir. İlk iş olarak, daha önceki yıllarda buraya atılmış olan 40-50 cm kalınlığındaki toprak alınmıştır. Bunun altında, içinde nadiren arkeolojik malzemenin bulunduğu, açık renkli homojen bir dolgu ile karşılaşmıştır. Bunun da altından Helenistik dolgu gelmiştir. Bu tabakada da söz konusu döneme ait birkaç çanak çömlek parçası haricinde herhangi bir buluntuyla karşılaşmamıştır.

Hellenistik dolgunun altında, içinde OTÇ'ye Geçiş Dönemi ve erken İTÇ III dönemlerine ait malzeme gruplarının birlikte bulunduğu bir tabaka kazılmıştır. Bu çalışma sonunda, kuzeyde geçen sene ortaya çıkardığımız erken İTÇ III dönemi mimari kalıntıları görünmeye başlamıştır. Duvarları itina ile sıvanmış kerpiç yapı, 3.0x3.0 m ebatlarında hücre şeklinde kare bir mekan oluşturmuştur. Güney duvarının batı profili içine girmesi, batı tarafta diğer bir hücrenin veya daha büyük bir mekanın bulunması olasılığını gündeme getirmiştir. Duvarlarının oldukça yüksek korunması ve iki mekanın arasında girişin bulunmaması, bu yapının kısmen yer seviyesi altına inşa edildiğini göstermektedir. Bu kerpiç yapının güneydoğu kısmını kısmen tahrip eden büyük çukurun, güney tarafta da kerpiç bir duvarla çevrelendiği anlaşılmıştır. Yer seviyesi altındaki tabanı ile bu yapı "ev" olarak kullanılmış olabilir; batı tarafta, duvardaki kesinti ise yapının girişine ait olabilir.

Bu kerpiç yapıyı tamamen ortadan kaldırdıktan sonra, açmada derinleşmeye devam edildi ve geçen sene yuvarlak çukurun etrafında ortaya çıkardığımız, açık sarı renkli kil, kül ve kırmızı killi pekişmiş tabakalardan oluşan dolguya ulaşılmıştır.

Kısa süre sonra, büyük yuvarlak çukurla aynı seviyede daha küçük iki yuvarlak çukur daha ortaya çıkarılmıştır. Bu çukurlarda ele geçirilen çanak çömlek te erken İTÇ III'e tarihlenmektedir. Bunlardan güneydeki çukur kısmen güney profili içine girmektedir. Sonunda, bu çukurların ev olarak kullanılmadığı, bunların içinden geç İTÇ II malzemesinin geldiği pekişmiş tabakaların içine açılmış çöp ve adak çukurları olduğu açıklık kazanmıştır.

Daha sonra, çalışma kuzeydeki –AC 25 Açması içinde kalan- dar uzun yarmaya kaydırılmıştır. Geçen sene kazılmasına başlanan bu açmada, önce taş döşeme kaldırılmış ve altından gelen sert tabakalar 0.5 m derinliğe kadar kazılmıştır. Kuzey profiline yakın yerde iki büyük taş ortaya çıkarılmıştır.

Büyük yuvarlak çukurun etrafındaki pekişmiş tabakalar, çukurun taban seviyesine kadar kaldırıldıktan sonra, bu kesimdeki İTÇ II tabakalanmasını saptamak amacıyla, batı profili boyunca dar ve uzun bir test açmasının açılmasına karar verilmiştir. Yuvarlak çukurun bulunduğu kısımda tabakalar, hem kuzey ve hem de güney yönde meyilli bir şekilde inmektedir. Bunlar biraz daha kuzeyde kale suruna doğru tekrar yükselmeye başlamaktadır. Buradaki düşük seviye, kuzeydoğuda 2005 yılında AJ 21 Açması'nda saptanan kanalın bir devamı olabilir. Bu kanal kaleden aşağıya akan yağmur sularının toplanması ve dolayısıyla aşağı şehir evlerini sel baskınlarından koruması amacıyla inşa edilmiş olabilir. Bu kesimdeki kilden pekişmiş tabakalar büyük olasılıkla sel baskınlarına denk gelmektedir.

II. D.2. AC 27 Açması

AC 27 plankaresinin güneybatı köşesinde 1.5x4.5 m ebatlarında yeni bir açma açılmıştır. İlk iş olarak, yüzeye daha önce atılmış olan toprak kaldırılmıştır. Açık renkli Hellenistik tabakadan sonra, Orta Tunç Çağı'na Geçiş Dönemi tabakasına ulaşılmıştır. Çok geçmeden, güney profili boyunca bu döneme ait duvar belirmiştir.

Söz konusu bu duvar bırakılarak açmanın geri kalan kısmında derinleştirilmiştir. Yüzeyden 3.5 m derinlikte, aynı döneme tarihlenen yuvarlak, sıvalı bir silo ortaya çıkarılmıştır. Bu seviyenin altında da çeşitli tabakalar ve çukurlarla karşılaşmıştır. Yüzeyden 3.70 m derinlikte, içinde kerpiç kalıntılarının yer aldığı, sarımsı bir tabaka belirmeye başlamıştır. Bu tabakalarda ele geçirilen çanak çömlek ise İTÇ II döneminin sonlarına tarihlenmektedir.

Yüzeyden 4.20 m derinlikte, ana toprağa ulaşılmadan bu açmadaki çalışmalara son verilmiştir.

II. E Dış Surun Araştırılması amacıyla Batı Kesimde Yapılan Çalışmalar

Yard.Doç.Dr. A. Fethi Yüksel tarafından yürütülen jeofizik ölçümlere göre, höyüğün batı eteğinde, kıvrılan kuvvetli bir duvarın olabileceği anlaşılmıştır. Bu amaçla, olası bu duvarın yer aldığı T 6 ve U 6 plankarelerinde birer test açması açılmasına karar verilmiştir.

II. E.1. U 6 Açması

4.0x6.0 m ebatlarındaki bu açma, önceki yıllarda, aynı plankarede açılan açmanın kuzeyinde yer almaktadır. Yüzeyden 1.20 m derinlikte açma 3.5x2.5 m ebatlarında olacak şekilde küçültülmüştür. Kazılan bütün alanın tahrip olduğu anlaşılmıştır. Bilahare açmanın orta kesiminde GD-KB yönünde bir taş temel ele geçirilmiştir. Bu seviyeye kadar kazılan dolgudan, esas itibariyle, OTÇ'ye Geçiş Dönemi malzemesi gelmiştir. Söz konusu duvar kaldırıldıktan sonra, derin kısımda çalışmaya devam edilmiş ve taş temelin 20 cm kadar altından sert bir taban gelmeye başlamıştır. Kuzeye doğru hafif meyilli olan bu sert ince tabaka doğal olarak oluşmuş olmalıdır. Yüzeyden ortalama 1.60 m derinlikte ortaya çıkarılan bu tabaka temizlenmiş ve fotoğraflanmıştır. Bu şekilde, U6 açmasındaki çalışmalara son verilmiştir.

II. E.2. T 6 Açması

U 6 Açması'nın hemen batısında açılan ve 2.5x4.0 m ebatlarında olan T 6 Açmasının da aynı şekilde üst katları tamamen tahrip edilmiştir. Tahribatın altından önce gri renkli bir dolgu gelmiştir. U6 Açması'nda saptanan sert taban ise 2.0 m derinlikte ortaya çıkarılmıştır. Bu taban GB ve KD köşelerde çukurlarla kısmen tahrip edilmiştir.

Daha sonra, yüzeyden 2.80 m derinlikten itibaren, açmanın sadece doğu tarafında derinleşilmiştir. Böylece çalışılan alan 2.0x4.0 m ebatlarına küçültülmüştür. İlk 50 cm.lik dolguda geç İTÇ II malzemesi ele geçirilmiştir. Daha sonra, derinleşilen alan kuzey tarafta bir defa daha küçültülerek 1.5x2.5 m ebatlarına indirgenmiştir; nihayet yüzeyden 3.0 m derinlikte, sarımsı kırmızı renkli ana toprağa (neojen dolgu) ulaşılmıştır. Dolayısıyla, jeofizik ölçümlerde saptanan anomalinin duvar olmadığı anlaşılmıştır.

III. Sonuç

Yine höyüğün doğu kesiminde yoğunlaştırılan Küllüoba 2008 yılı çalışmaları, yukarı şehrin planının tamamlanması yönünde önemli katkılarda bulunması yanında, Orta Tunç Çağı'na Geçiş Dönemi'ne ait yerleşim planı ve ev planları hakkında da yeni verilere ulaşmamızı sağlamıştır. Bu çalışmalar sırasında İTÇ III dönemine ait çok sayıda çöp ve adak çukurları boşaltılmıştır.

Ayrıca, yukarı şehrin dışında AC 25-26 ve AC 27 açmalarında çalışılmıştır; bu arada seneler sonra tekrar “Batı Açmaları” kesiminde olası dış suru araştırmak amacıyla T6 ve U 6 açmalarında çalışmalar yapılmıştır.

Kuzey suru ve Kompleks I'in arka duvarı nihayet AA/AB 18 açmasında birleştirilmiştir. Bu şekilde Kompleks I ve önündeki avluyu çevreleyen evleri kapsayan yerleşim planı hemen hemen tamamen saptanmıştır. Açmada, sura bitişik inşa edilmiş, iki evrelili ilave bir duvar ortaya çıkarılmıştır. İlk evrede bu duvar 6 m uzunluğunda, masif bir kerpiçten oluşur ve orta kısmında dışa doğru genişler. Üzerinde iki büyük direk deliğinin saptandığı bu duvar büyük olasılıkla, buradaki olası “Kuzey Kapısı”nın doğu kanadını oluşturur. Bu kesimde çalışmalara önümüzdeki yıl devam edilecektir.

AD 20, AD 21 ve AE 19 plankarelerinde yapılan çalışmalar Kompleks III ve çevresinin mimari planları hakkında önemli bilgiler vermiştir.

Bu senenin diğer önemli bulgularından biri de Evre IV B'ye ait Kompleks II'nin kuzeybatı tarafında yer alan; trapez şeklinde, megaron plan içeren; uzunluğu 15 m, genişliği önde 5.0 m, arkada 9.0 m olan bir evdir. Yapının üç tarafı boş alandır; sadece arka duvar gerideki bir yapıya dayanmış olabilir. Trapez şeklindeki planıyla ve sundurmasında yer seviyesi altındaki silosuyla konsept olarak M. Korfmann tarafından tanıtılan Demircihüyük ev planıyla büyük oranda benzeşen bu megaron-ev, Kuzey Avlusu ile Kompleks II önündeki olası avluyu birbirinden ayırır.

Yukarı şehrin dışında, AC 25-26 Açması'nda sınırlı bir alanda ana toprağa ulaşılmıştır. Ana toprak üzerindeki dolgudan sadece İTÇ II dönemi malzemesi gelmiştir. Kazı yapılan alan büyük olasılıkla boş alana denk gelmiştir. AC 27 açmasından edinilen bilgiye göre, İTÇ II dolgusu güneye doğru kalınlaşmakta ve yoğunlaşmaktadır. Bu durum büyük olasılıkla yerleşmeyi çevreleyen evlerin daha güneyde yer almış olabileceği ihtimalini artırmıştır.

Olası dış suru araştırmak amacıyla, T 6 ve U 6 plankarelerinde iki açma açılmıştır. T 6'da ana toprağa ulaşılmasına rağmen, böyle bir duvara rastlanmamıştır.

Yeni açılan AD 20, AE 19 ve AE 20 açmalarından oldukça fazla stratigrafik malzeme ele geçirilmiştir. İTÇ II'nin son evresine ait (Evre IV A) İlmik kulplu bir kase, yarıdan fazlası tüm bir tankard bunların en başında gelmektedir.

Erken İTÇ III dönemine ait çukurlardan bazı önemli çanak çömlek örnekleri ele geçirilmiştir. Bunları en önde gelenleri arasında üç alabastron tipli Suriye şisesi, iki kulplu boyunlu kaplar veya tankardlar sayılabilir. Bu döneme ait elle tutulur mimari kalıntılar bugüne kadar sadece AC 25-26 açmasında ele geçirilmiştir. Bu kerpiç bir ev olup en azından iki odalıdır. Yapı batı profili içine girdiğinden tüm planı hakkında somut bir şey söylemek mümkün değildir.

Z 19 and Y/Z 20, Y 19 açmalarında yapılan çalışmalar son derece verimli olmuştur. Burada saptanan 6.5x6.5 m ebatlarında bağımsız, kare şeklindeki yapı OTÇ'ye Geçiş Dönemi'nin başına tarihlenmektedir. Bu yapı ile ilişkili çanak çömlek içinde henüz gelişmiş *bead-rim* kaseler yoktur ve bu evre Beycesultan X-IX. Evrelere tarihlendirilebilir. AA 17, AB 17 and AB 18 açmalarındaki çalışmalardan sonra, OTÇ'ye Geçiş Dönemi'ne ait kuzeydeki çok odalı evin tahmin edilenden çok daha geniş bir alana yayıldığı anlaşılmıştır.

Sonuç olarak, bu seneki çalışmaların mimari ile ilgili bazı sorunların açıklığa kavuşması ve özellikle OTÇ'ye Geçiş Dönemi yerleşim ve ev planlarının ortaya çıkarılması ve ayrıca İTÇ II ve İTÇ III dönemlerinde malzemenin gösterdiği gelişmenin daha ayrıntılı bir şekilde saptanması yönünde önemli katkılarda bulunduğunu tereddütsüz söyleyebiliriz.